

Samfundet S:t Erik
Stockholm

YTTRANDE

Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
Box 8314
104 20 Stockholm
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

2016-03-02

Samråd om förslag till detaljplan för Stadshagen i stadsdelen Stadshagen, S-Dp 2013-08100

Sammanfattning av Samfundet S:t Eriks synpunkter

Samfundet är positivt till att Stadshagen utvecklas med fler bostäder m m samtidigt som de för området centrala funktionerna vård och idrott bibehålls. Däremot är Samfundet starkt kritiskt till den planprocess som lett fram till planförslaget då det saknas ett fördjupat planeringsunderlag.

Utbyggnadsförslagen för S:t Görans sjukhus medför flera rivningar av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, bland annat Psykiatriska kliniken, vilket Samfundet finner oacceptabelt. Vid minskningen av idrottsplatsen bör några av de äldsta idrottsbyggnaderna bevaras och flyttas. Samfundet välkomnar i huvudsak förslaget till kvartersstruktur längs S:t Göransgatan men förordar bredare släpp mellan de föreslagna husen så att en platspecifik identitetsskapande grönstruktur kan bibehållas och utvecklas. Det centrala torgrummet i korsningen S:t Göransgatan/Kellgrensgatan bör ges en funktionellare och mindre trafikdominerad utformning. Den föreslagna "gröna loopen" måste preciseras och utvecklas. Samfundet finner merparten av nybyggnationen av bostäder möjlig men avstyrker att Stadshagsklippans förkastningsbrant mot Karlbergskanalen bebyggs med punkthus. Även det föreslagna punkthuset vid den sydöstra entrén avstyrks liksom föreslagna påbyggnader av Electroluxkomplexet och del av kv Tjället 8. Samfundet förordar bevarandeanvärt för kv Glaven 6, Lilla Hemmet.

Beskrivning av ärendet

Redan 2002 beslutade Stadsbyggnadsnämnden om det program för Västra Kungsholmen som innebär en omvandling från ett område i huvudsak präglad av industrier till en stadsdel med tätare bebyggelse och mer blandat innehåll. En Start-PM togs fram 2013 som bland annat angav en förtätning med 800 bostäder. Västra Kungsholmen och Stadshagen avses knytas ihop med Östra Kungsholmens innerstadsstruktur. Enligt det nu aktuella planförslaget förtätas området med så mycket som 1 900 bostäder, många förlagda till bostadskvarter i omkring sju

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Postgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

våningar och högre, men även i punkthus om 14 våningar vid bland annat den nordvästra respektive sydöstra entrén till området. Punkthus i 8–10 våningar föreslås också i branten ned mot Karlbergssjön. S:t Göransgatan ges en något sydligare dragning vid sjukhuset för att därigenom skapa möjlighet till ett bättre definierat gaturum genom ny bostadsbebyggelse på den norra sidan. Området kompletteras även med kontor, skola, ett flertal förskolor och en underjordisk tennishall. Idrottsplatsen minskas. Sjukhuset ges möjlighet till en omfattande utbyggnad söderut och västerut. En hel del rivningar genomförs, delvis av byggnader av stort kulturhistoriskt värde. Påbyggnader av kulturhistoriskt och arkitektoniskt värdefulla byggnader föreslås även. Stora delar av den äldre sjukhusparken i söder försvinner. Ett grönt sammanbindande stråk genom området, den "gröna loopen", föreslås.

Samfundet S:t Eriks synpunkter

Vad gäller planprocessen som lett fram till den aktuella detaljplanen är Samfundet starkt kritiskt. Programmet för Nordvästra Kungsholmen behandlar Stadshagen mycket översiktligt. Att inte göra ett program och samråda innan detaljplan anser Samfundet skapar ett demokratiskt underskott i stadsutvecklingen då det ofta är svårare att göra strukturella förändringar efter ett detaljplanesamråd. Det kortfattade "stadsbyggnadsprogrammet" som åtföljer det aktuella detaljplaneförslaget kan inte ersätta ett genomarbetat program för detaljplan. Detta innebär att för den samlade stadsutvecklingen synnerligen viktiga frågor som stadsdelens grundläggande identitet, planstruktur, offentliga rum och parkstruktur behandlas i ett alltför sent skede. Det föreligger alltså stor risk att den aktuella och långt drivna detaljplanen, för ett mycket stort område och framtagen i samarbete med markanvisade byggherrar, inte kommer att utvecklas och fördjupas, samrådsförfarandet till trots.

Detaljplanen innebär en förändring av Stadshagens stadslandskap där slutna kvarter introduceras i en stadsdel som idag präglas av en sammanhängande grönskande mellanrumsstruktur med fristående byggnader i varierad skala. Den föreslagna storskaliga kvartersstrukturen längs S:t Göransgatans båda sidor, sluter i allt väsentligt gaturummet och avskärmar det centrala stråket från park- och naturområdena i norr.

Stadshagen är idag förhållandevis glest exploaterat med ett stort inslag av park- och naturmark, bland annat med den dramatiska Stadshagsklippan och dess förkastningsbrant mot Karlbergssjön, och i öster ett samlat parti naturmark längs Igeldammsgatan. Viktiga komponenter i stadsdelen har sedan länge varit S:t Görans sjukhus och Stadshagens idrottsplats. Arkitektoniskt är Stadshagen en ganska heterogen stadsdel med bebyggelse från många olika tider i olika skala och utformning sammanbundna av park- och naturmark. Topografi och terrängförhållanden ger Stadshagen både specifika värden och avskiljer det från omkringliggande stadsdelar. Samfundet finner att planförslaget i text beskriver goda ambitioner i den föreslagna stadsutvecklingen med både förbättrade strukturella kopplingar och utvecklad offentlig rumsstruktur baserad på stadslandskapets förutsättningar men i sak levererar en storskalig bebyggelsestruktur med svag koppling till ansatserna.

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Postgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Enligt planförslaget föreslås den del av S:t Göransgatan som går längs sjukhuset flyttas ett stycke söderut för att skapa ett tydligare mer definierbart gaturum och för att ge plats åt bebyggelse, bostäder och en skola på norrsidan. Samfundet är positivt till en stadsutveckling där S:t Göransgatan stärks som stadsstråk, men anser att släppen mellan de föreslagna byggnaderna bör ökas avsevärt för att skapa inblickar och kontakt med den äldre bebyggelsen och den gröna mellanrumsstrukturen i kv Gladan. Detta gäller även för den föreslagna bebyggelsen i det så kallade Storgårdskvarteret, där de förbindande stråken mellan den förlängda Franzégatan och S:t Göransgatan måste ökas i bredd för att stadsdelens grundläggande öppna och grönskande karaktär även i framtiden ska få utgöra en bärande kvalitet.

Detaljplanen föreslår en rad offentliga rum i olika former; parker såsom Mariedalsparken och Stadshagsparken, ett grönt stråk, ”den gröna loopen” samt flera torg – det centrala torget i korsningen S:t Göransgatan och Kellgrensgatan och entrétorgen i nordväst och sydost. Samfundet kan konstatera att de båda parkerna är norrvända och delvis kuperade, vilket sannolikt kommer att påverka deras funktion som friytor negativt. I planbeskrivningen läggs stor vikt vid den så kallade ”gröna loopen”, ett smalt förbindande grönstråk som avser skapa en offentlig grön sammanbindande struktur. Samfundet ifrågasätter även i detta fall funktionen av ett så förhållandevis trångt stråk, som i många delsträckor är draget i skuggan av mycket höga byggnader. Det centrala torget är rumsligt väl definierat av den föreslagna och redan befintliga bebyggelsen. Platsens strategiska och samlande betydelse i Stadshagen är stor med tunnelbaneuppgång, skola och dagligvaruhandel. Gatustrukturen med S:t Göransgatan och den utbyggda Kellgrensgatan kommer dock att påtagligt prägla torgets identitet och funktion. Sammantaget anser Samfundet att detaljplanens offentliga rumsstruktur måste utvecklas och fördjupas i det kommande planeringskedet.

Enligt planförslaget ska det nya Stadshagen få två entrétorg, i nordväst respektive sydost. Vid den förra, i korsningen S:t Göransgatan/Mariedalsvägen, tillkommer en del nybebyggelse. Ett kontorshus från 1940-talet, kv Gladan 3, rivs och ersätts med ett 14 våningar högt punkthus som ska markera denna entré. Samfundet ser detta som fullt möjligt då det kan inordna sig både strukturellt och landskapligt i den krans av kontorsbyggnader som definierar gränsen mot nordvästra Kungsholmens nya bebyggelse. Det föreslagna lika höga punkthuset, vid den sydöstra entrén där Fleminggatan slutar i väster, finner Samfundet däremot oacceptabelt. Det så kallade Kvinnohuset i kv Värjan 1 med sin pregnant form och sitt solitära läge uppe på Stadshagsberget utgör idag ett karaktäristiskt blickfång i Fleminggatans västra ände och ett landmärke i stadsdelen och är även en viktig del i stadssiluetten. Det föreslagna punkthuset skulle, med sitt läge strax intill det monumentala Kvinnohuset, konkurrera med och helt ta loven av detta på ett mycket negativt sätt.

Stadshagens idrottsplats anlades 1918 och har sedan dess utökats allteftersom. I förslaget minskas idrottsplatsens yta påtagligt medan underjordiska tennisplaner tillkommer som ersättning för Kristinebergs tennishall. Samfundet finner det positivt att området även fortsättningsvis kommer ha ett stort inslag av idrott, vilket är en viktig del i Stadshagens

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Postgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

historia, och kan i stort acceptera de föreslagna förändringarna i denna del. För att möjliggöra läsbarheten i stadsdelens hundraåriga idrottshistoria bör dock paviljongen från Olympiaden 1912 som flyttades hit i samband med idrottsplatsens etablering bevaras och flyttas till en lämplig plats inom idrottsområdet. Av samma skäl anser Samfundet att en användning och eventuell flytt av den funktionalistiska klubbyggnaden från 1931 också bör utredas. Ett bevarande av idrottsplatsen innebär att Stadshagens identitetsbärande öppna och ljusa landskapskaraktär i den centrala delen bevaras, vilket är positivt, om än i starkt reducerad utsträckning.

S:t Görans sjukhus etablerades i området 1888 och har sedan dess byggts ut allteftersom. Några av de äldre byggnaderna kommer enligt planförslaget att bevaras, vilket är positivt. Sjukhusets utbyggnadsbehov sägs inte kunna anges i dagsläget men rader av stora byggnadsvolymer föreslås nu i kv Gångaren 13 för att täcka det kommande vårdbehovet. Förslaget innebär att flera sjukhusbyggnader från 1900-talets första hälft söder om S:t Görans nuvarande huvudblock rivs, några av dem grönklassade enligt Stadsmuseets klassificering, och den nuvarande Sjukhusparken, som bitvis har stora värden, kan i praktiken utplånas.

Även väster om dagens huvudbyggnad föreslås ett stort byggnadsblock för sjukhuset, vilket medför att flera vårdbyggnader av olika ålder rivs. Några av dem är ännu inte klassade av Stadsmuseet andra är gulklassade. En byggnad är grönklassad, den nuvarande Psykiatriska kliniken, ritad av Anders Tengbom och uppförd under 1950-talets andra hälft. Den har en välbevarad exteriör med originellt murat rött tegel och fönsterbröstningar i blått härdat glas, en god representant för sin tids arkitektur. Samfundet avstyrker rivningen av den Psykiatriska kliniken och finner de övriga rivningarna av sjukhusbyggnaderna och äldre parkanläggningar mycket beklagliga.

I planförslaget presenteras två alternativa förslag beträffande det så kallade Lilla Hemmet i kv Glaven 6. Lilla Hemmet uppfördes 1910 som ett hem för hereditärsfilitiska barn och är grönklassat. Det ena alternativet innebär ett bevarande av huset och dess trädgård, det andra innebär rivning och uppförande av ett nytt bostadskomplex på platsen. Lilla Hemmet är en viktig årsring i S:t Görans långa vårdhistoria. Tillsammans med Sveriges äldsta barnkrubba i kv Brynjan 4, också från 1910, och S:t Görans kyrka på andra sidan Welanders Väg bildas här en ålderdomlig, småskalig och grönskande miljö, väl värd att bevaras både av upplevelsemässiga och kulturhistoriska skäl. Samfundet förordar därför ett bevarande av Lilla Hemmet.

I planförslaget har sju punkthus placerats i förkastningsbranten mot norr i det nyskapade kv Rasbranten. Tre åttavåningshus ligger utmed förlängningen av Franzégatan medan fyra punkthus om tio våningar föreslås i brantens nedre del, längs med Hornsbergs Strand. Förkastningsbranten ned mot Karlbergssjön är idag helt obebyggd och bildar under sommarhalvåret en grönskande fond mot vattenrummet. Såväl förkastningsbranten som vattenrummet utgör värdefulla delar av Stockholms unika landskapliga karaktär och är ett tydligt uttryck för riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Branten definierar även Karlbergskanalens vattenrum och är en viktig vy från riksintresset och det statliga

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Postgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

byggnadsminnet Karlbergs slott. Sedan 1930-talet ligger sex slanka lamellhus högst upp i öster på det dramatiska Stadshagsberget. När dessa byggdes lämnades branten och skogspartiet längs Igeldammgatan orörda. Samfundet anser att en exploatering i mindre omfattning i den övre delen av branten, i enlighet med en i Start-PM skisserad bebyggelsestruktur kan övervägas. De fyra husen ned mot Hornsbergs Strand avstyrks helt då dessa påverkar stadsbilden och uttrycket för riksintresset enligt ovan mycket negativt.

Planförslaget möjliggör även påbyggnader av en del av Stadshagens befintliga byggnader, bland annat det stora Electroluxkomplexet i kv Gångaren 13 och del av bebyggelsen i kv Tjället 8. Anläggningen i Gångaren 13, som ursprungligen uppfördes som S:t Görans barnklinik med Anders Tengbom som arkitekt, invigdes 1966. År 1988 övertog Electrolux byggnaderna. Exteriören utsattes i samband härmed för vissa smärre förändringar men kan i huvudsak sägas vara välbevarad. Kv Tjället 8 rymde ursprungligen sjuksköterskebostäder, idag studentbostäder, och grannen öster därom, kv Tjället 9, uppfördes som Stadshagens sjuksköterskeskola, numera grundskola. Båda dessa fastigheter är samtida med och ritades av samma arkitekt som barnsjukhuset och ansluter med sin uttrycksfulla tegelarkitektur till detta. Inga av de här nämnda byggnaderna är ännu klassade av Stadsmuseet men deras stora kulturhistoriska och arkitektoniska värden framgår tydligt av den utmärkta Kulturmiljö- och stadsbildanalys som Stadsmuseet tagit fram inför planarbetet. Samfundet anser att det finns en uppenbar risk att en påbyggnad som den här föreslagna för den lägre delen av kv Tjället 8 kommer att förvanska och minska dess stora arkitektoniska värden, som bland annat ligger i just kontrasten mellan komplexets högdelen med sina 14 våningar och lågdelen. Föreslagna påbyggnader av kv Tjället 8 avstyrks således. Möjligen kan en påbyggnad i mindre skala accepteras för Electroluxanläggningen utan att dess arkitektoniska värde påverkas alltför mycket.

Samfundet S:t Erik anser att planförslaget bör omarbetas utifrån ovanstående synpunkter.

Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Suzanne Lindhagen
Styrelseledamot

Jonas Berglund
Styrelseledamot

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Postgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950